

Základní oblasti vzdělávacího programu:

Základní oblasti vzdělávacího programu jsou stanoveny následovně:

- Sociální práce
- Zdravotnictví
- Etika
- Teologie
- Psychologie

1. Sociální práce

Tato oblast je zaměřena na získání základních kompetencí v oblasti sociální práce na úrovni dobrovolníka – neprofesionála. V jednotlivých přednáškách budou představeny témata sociálních služeb, jejich fungování, určení z pohledu cílových skupiny a možnosti využití sociálních služeb. Bude představena základní legislativa sociálních služeb, příspěvku na péči, sociálních dávek.

Bude představeno téma dobrovolnictví v sociálních službách, jeho zákonná úprava a podmínky dobrovolnictví v sociálních a zdravotnických organizacích.

Mezi praktické kapitoly z oblasti sociálních služeb budou zařazeny témata ochrany práv uživatelů sociálních služeb, podpora seniorů trpících demencí a jejich rodiny a domácí násilí. Tato témata jsou vybrána z důvodu jejich aktuálnosti v životech rodin a komunit.

Cílové kompetence:

Účastník získá základní povědomí o sociálních službách a možnostech jejich využití. Bude připraven pro roli dobrovolníka, bude znát základní zákonné a provozní aspekty dobrovolnické činnosti v sociálních a zdravotních organizacích. Orientuje se v problematice ochrany práv uživatelů sociálních služeb a osob starších, vyžadujících dlouhodobou péči. Zná zásady poskytnutí podpory osobám trpícím demencí a jejich rodinám, orientuje se v problematice domácího násilí, možnostech intervence a pomoci týraným osobám.

2. Zdravotnictví

Oblast zdravotnictví je zaměřena na získání základních znalostí dobrovolníka – neprofesionála, zvláště v oblastech ochrany práv pacientů a informovaného souhlasu, dále v oblastech paliativní medicíny a doprovázení umírajících, pastorační a spirituality nemocných.

Cílové kompetence:

Absolvent se orientuje v problematice práv pacientů, Konvence o biomedicíně a informovaného souhlasu. Zná principy paliativní péče, doprovázení nemocných a umírajících a umí je aplikovat v praxi.

3. Etika

Oblast etiky je zaměřena na základní kompetence v oblasti etiky pro dobrovolníky a neprofesionály. Etická témata a etická dilemata jsou ve zdravotnictví a sociálních službách velmi aktuálním tématem. Setkáváme se zde s etickými problémy a etickými dilematy globálních rozměrů i rozměrů osobních, kdy se dobrovolník musí sám rozhodovat jaký přístup nebo postoj v dané situaci zaujme nebo jí vyřeší. Rozhodování je v těchto situacích závislé také na základních znalostech člověka a jeho hodnotách.

V oblasti etiky budou zmíněny základy etiky jako oboru, příklady etických dilemat a problémů a možnosti jejich řešení. V další části tzv. aplikované etiky v praxi budou přednášky zaměřeny na problematiku důstojnosti člověka, zvláště ve zdraví a nemoci a ve stáří. Tyto kapitoly byly vybrány vzhledem ke své aktuálnosti a potřebnosti v praxi.

Cílové kompetence:

Absolvent zná základy etiky jako vědeckého oboru, zná a umí rozlišovat základní pojmy, ví, co jsou to etické problémy a etická dilemata a umí zaujímat postoje k jejich řešení. Orientuje se v hodnotách lidské důstojnosti, rozumí souvislostem, kdy může být důstojnost člověka ohrožena.

4. Teologie

Pro oblast spirituality nemocných a jejich duchovního doprovázení získá účastník kompetence v oblasti základů teologie pro pomáhající. Budou nastíněny obrysy problematik, které se v rámci pomáhající praxe dobrovolníků otevírají. Zaprvé jde o problematiku pojetí člověka, neboť pomáhání je setkání dvou či více osob. Zadruhé jde o témata, s nimiž se dobrovolník setkává z důvodu realizace svého dobrovolnictví v církevním prostředí. Zatřetí jsou nastíněny některé prvky spirituality pomáhání, která představuje v dobrovolnictví základní energetický motiv.

Cílové kompetence:

Absolvent zná teologické základy pro pomáhání a duchovní doprovázení nemocných a umí je aplikovat v praxi, zná možnosti dobrovolnictví v církevním prostředí a principy spirituality pomáhání.

5. Psychologie

Oblast psychologie je primárně zaměřena na psychologii komunikace s uživateli sociálních a zdravotních služeb, v komunikaci pomáhajícího. Tato oblast bude přednášena na plánovaném víkendovém soustředění účastníků, které je zaměřeno jak na teoretickou, tak zvláště praktickou výuku. Účastníci si tak získají možnost získané dovednosti a znalosti ověřit, pod vedením odborníka lektora, v praxi.

Další část je zaměřena na oblast krizové intervence – praktické komunikační dovednosti v krizových situacích života. Účastník získá pohled na krizi v lidském životě a možnosti laické krizové intervence.

Poslední část je zaměřena na syndrom vyhoření a supervizi jako jednu z preventivních metod.

Cílové kompetence:

Účastník zná základy komunikace v pomáhajících profesích, funkcí komunikace a komunikačních pastí. Zná princip tzv. „čtyřrozměrného člověka“, umí využít modelu účelné komunikace. Zná základní pravidla laické krizové intervence. Ví co je syndrom vyhoření, jaké jsou příznaky, jak se projevuje, zná preventivní opatření včetně supervize.

Studijní plán

oblast	témata	Hodinová dotace	Autor/lektor
Sociální práce	1. Sociální služby	2	Mgr. Prchal
	2. Druhy pomoci základní legislativa	2	Mgr. Prchal
	3. Dobrovolník v sociálních službách	2	Bc. Fellingerová
	4. Práva uživatele sociálních služeb	3	Mgr. Prchal
	5. Ochrana práv osob starších vyžadujících dlouhodobou péči	3	Mgr. Prchal
	6. Podpora seniora trpícího demencí a jeho rodiny	6	Mgr. Snášel
	7. Domácí násilí	6	Mgr. Oujezská
Zdravotnictví	8. Práva pacienta, informovaný souhlas	4	Prof. Haškovcová
	9. Doprovázení člověka v životě a umírání	6	MUDr. Svatošová
Etika	10. Základy etiky etická dilemata	2	Mgr. Vácha
	11. Etika ve zdravotnictví, bioetika	4	Mgr. Vácha
	12. Důstojnost života ve stáří	6	PhDr. Janečková
	13. Důstojnost života ve zdraví a nemoci	6	MUDr. Svobodová
Teologie	14. Základy teologie pomáhání	4	ThLic. Doležel
	15. Církev jako společenství lásky ve službě trpícím	8	ThLic. Doležel
Psychologie	16. Základy komunikace pro pomáhající	6	Mgr. Smékal
	17. Krizová intervence	5	Mgr. Smékal
	18. Supervize	2	Mgr. Smékal
	19. Syndrom vyhoření	3	Mgr. Smékal
Vyhodnocení	20. Závěrečná zkouška	6	Mgr. Prchal

Praxe

Každý z účastníků absolvuje v rámci vzdělávacího programu praxi v rozsahu 20 hodin (počítáno po 45 minutách) v rámci sociální nebo zdravotní organizace, farnosti, komunity společenství.

Pro potvrzení praxe nebude tedy vyžadováno potvrzení, každý z účastníků však vyplní zprávu z praxe na stanoveném formuláři.

Výběr z anotací:

Práva pacienta a informovaný souhlas

V příspěvku je popsán princip paternalismu a partnerství mezi lékaři a nemocnými a vysvětleny důvody pro zásadní změnu modelu těchto vztahů. Následují informace o etických kodexech práv pacientů a především o Úmluvě o biomedicině, která od roku 2001 obsahuje i dřívější a „jen“ etická práva pacientů. Úmluva o biomedicině je nejvyšším zdravotnickým zákonem země a laická veřejnost by měla vědět především o těch změnách, které se prakticky dotýkají všech občanů v případě nemoci.

Povinnost informovat nemocného/klienta o jeho zdravotním stavu je plně v kompetenci zdravotníků (jmenovitě lékařů, v indikovaných případech i kvalifikovaných sester). Dobrovolníci však mohou pomoci každému nemocnému/klientovi, aby se byl schopen orientovat v nově nastavených podmínkách zdravotnických (případně sociálních) služeb. Významnou přínosem by byla i jejich osvěta, směřující k rodinným příslušníkům (zejména v seniorské kategorii), kteří „počítají“ s paternalismem a řadu novinek chápou nesprávně jako neochotu zdravotníků (např. proč někdy mohou a jindy nemohou být informováni o zdravotním stavu člena své rodiny).

Důstojnost života ve zdraví a nemoci

Autorka se zabývá otázkou garance důstojnosti nemocných a jejich blízkých v hospicové péči. Aby bylo možno naplnit tuto garanci v praxi, je třeba porozumět vlastnímu pojmu důstojnosti. Mnohem konkrétnější náplň pojmu lidské důstojnosti však poskytuje bezprostřední kontakt s lidmi, kteří prožívají závěrečnou etapu života a také kontakt s těmi, kteří s nemocnými tyto situace prožívají. Autorka uvádí, jak mnozí nemocní ztrátou kvality života si přestávají důstojnost i hodnotu svého života uvědomovat a co k tomu vede.

Z doprovázení těchto lidí se rodily zkušenosti a myšlenky, jak těmto nemocným pomoci hodnotu svého života znovu nalézt nebo objevit. Jsou uvedeny příklady a kasuistiky z vlastní praxe. V závěru jsou uvedeny podněty k diskusi a otázky k zamyšlení.

Je předpoklad, že příklady a kasuistiky i pochopení v čem spočívá trvalá hodnota člověka, pomůže zúčastněným potvrdit hodnotu vlastního života a aplikovat tyto poznatky ve své praxi.

Základy komunikace, krizová intervence, syndrom vyhoření a supervize

V první části práce se věnuji základům komunikace. Pokouším se stručně vymezit pojem komunikace a komunikovaných významů. Všímám si funkcí komunikace a různých aspektů komunikování. Využívám model tzv. čtyřrozměrného člověka. Naznačuji některá základní rizika a pasti komunikování při pomáhání a nabízím model účelné komunikace a upozornění na základní komunikační dovednosti.

V další části se věnuji blíže problematice krizové intervence, kterou nevnímám pouze jako něco, co přináší rizika, ale i šance. Uvažuji o tom, čím by měl být pomáhající pracovník vybaven, rozlišuji různé typy pomoci a o krizi uvažuji také jako o ztrátě moci. Nakonec se v této fázi věnuji fázím krizové intervence a seznamuji s metodou psychologického debriefingu.

V části věnované syndromu vyhoření se věnuji jeho vymezení, vývoji a naznačuji, jak se je možno vyhoření bránit.

Poslední část je věnovaná supervizi a uvádím některé její definice. K vymezení tohoto pojmu slouží i pochopení jejích základních funkcí. Nakonec stručně nastiňuji základní formy supervize a nabízím krátký popis jejího procesu a kroků, které obvykle používá. Snažím se rovněž zdůraznit její význam především pro pracovníky v pomáhajících profesích.

Podpora seniora trpícího demencí a jeho rodiny

Práce s lidmi s demencí vyžaduje nejen solidní znalosti průběhu onemocnění, ale klade nároky také na osobnost lidí v pomáhajících profesích. Často se stává, že čelí křivým obviněním nebo se musí vyrovnat s těžko pochopitelným způsobem komunikace, který zdánlivě nemá reálný základ. Významnou roli v procesu spolupráce hraje komunikace s rodinou, schopnost navázat kontakt a získat informace o životě daného člověka. Užitečnými pomocníky jsou znalosti v oblasti metod práce s lidmi.

Domácí násilí

Práce se zabývá fenoménem domácího násilí. V první části se jedná o vymezení pojmu domácí násilí, zaměřuje se na konkrétní znaky, které domácí násilí charakterizuje. Popisuje formy domácího násilí, vyjmenovává také mýty, které se k domácímu násilí vztahují. Uvádí statistické výzkumy zabývající se domácím násilím v ČR, dále se pak věnuje příčinám domácího násilí. V další části vymezuje pojem syndrom týraného partnera, jeho charakteristiky a popisuje psychologii oběti domácího násilí. Zmiňuje se také o násilném partnerovi a rizikovém chování při navazování vztahu. Závěrem se věnuje tomu, jak přistupovat k obětem domácího násilí, jak pomoci obětem situaci vyřešit. Účastník kurzu se umí orientovat v tom, co je a není domácí násilí, zná formy a projevy domácího násilí a ví jak komunikovat s oběťmi domácího násilí.

Doprovázení v životě a umírání

Cílem této kapitoly je poskytnutí základních informací nezdravotníkům, kteří chtějí jako dobrovolníci pomáhat vážně nemocným a umírajícím. Práci profesionálních zdravotníků nemohou suplovat, ale mohou ji v roli doprovázejících účinným způsobem doplňovat. Nepoučený dobrovolník může nechtěně zranit, poučený naopak hodně pomoci. Kromě teoretického základu je proto nanejvýš žádoucí i praxe pod supervizí zkušenějších kolegů. Protože syndromem vyhoření jsou ohroženi i dobrovolníci, zvláště ti nejobětavější, je závěr kapitoly věnován tomuto problému.

Lektoři:

Prof. RNDr. PhDr. Helena Haškovcová, CSc.

Téma: Zdravotnictví: Práva pacienta a informovaný souhlas

Prof. PhDr. RNDr. Helena Haškovcová, CSc. absolvovala Přírodovědeckou a Filosofickou fakultu UK v Praze. Postupně pracovala v Ústavu experimentální biologie a genetiky ČSAV /1968-1972/, na Oddělení klinické imunologie FN v Praze 2 /1972-1982/, v Kabinetu gerontologie a geriatry ILF Praha /1982-1992/ a v Ústavu hematologie a krevní transfúze v Praze /1979-1986/. Od roku 1990 pracovala v Ústavu lékařské etiky na 3.lékařské fakultě UK Praha, kde se stala iniciátorkou vzniku lékařské etiky jako samostatné lékařské disciplíny. Jako první u nás se pro tento obor habilitovala /1992/, v roce 1993 byla jmenována profesorkou. V letech 1996-2002 působila na Husitské teologické fakultě UK jako vedoucí Katedry psychosociálních věd a speciální etiky. Od roku 2002 pracuje na Fakultě humanitních studií UK

v Praze, kde je garantkou doktorského studia Aplikovaná etika. Je mj. autorkou 20 samostatných monografií.

MUDr. Marie Svatošová

Téma: Doprovázení a umírání

Autorka MUDr. Marie Svatošová (1942) je původním povoláním zdravotní sestra, po absolvování Lékařské fakulty KU v Hradci Králové pracovala jako lékařka na interním oddělení nemocnice v Semilech, později praktická lékařka v Praze. Od roku 1990 se angažuje v hospicovém hnutí u nás, byla první prezidentkou Asociace poskytovatelů hospicové paliativní péče, externě přednáší na lékařských fakultách v Praze, v Institutu pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, i pro širokou veřejnost. Věnuje se publikační činnosti, je autorkou řady knih a článků, v posledních letech se angažuje v evangelizačních kurzech Alfa. Pátý rok je vdovou a je bezdětná.

P. Mgr. et Mgr. Marek "Orko" Vácha, Ph.D.

Téma: Etika - Základy etiky, Zdravotnická etika

*1966 v Brně, katolický kněz

Na Přírodovědecké fakultě MU v Brně vystudoval obor molekulární biologie a genetika, teologii studoval v Olomouci a v Bruselu. V letech 1997 a 2000 se účastnil dvou výprav na Antarktidu. V roce 2002 žil šest měsíců v trapistickém klášteře Sept-Fons ve Francii. Na Biskupském gymnáziu v Brně učí biologii a náboženství. Je přednostou Ústavu etiky na 3. lékařské fakultě Karlovy univerzity. Je administrátorem ve farnosti Lechovice u Znojma. Na Fakultě sociálních studií v Brně vede seminář zaměřený na vztah křesťanství a ekologie. Publikuje v řadě odborných i populárních periodik, zabývá se tématy evoluční biologie a lékařské i environmentální etiky.

MUDr. Viola Svobodová

Téma: Etika - Důstojnost člověka ve zdraví a nemoci

Vzdělání: lékařská fakulta UJEP v Brně, všeobecné lékařství, promoce 1965, atestace Vnitřní lékařství, nadstavbové atestace: Genetika v interně, Přenosné choroby. Postgraduální vzdělávání obor paliativní medicína.

Odborná činnost: internistka nemocnice Kyjov, II.interní klinika FN Brno, odd. klinické genetiky FDN Brno, primářka infekční kliniky FN Brno, primářka hospice Rajhrad primářka Hospice sv. Alžběty Brno.

Přednášková, osvětová činnost a publikační činnost: 41 přednášek z oboru interního lékařství a klinické genetiky, přednášky a semináře z paliativní a hospicové péče, přednášky a semináře na zdravotnických a sociálních školách, na PdF MU Brno, teologické fakultě UP Olomouc, v Senátu ČR a na konferencích a odborných forech v ČR a SR. 11 publikací z interních oborů 6 odborných článků, články v novinách a v časopisech

Pedagogická činnost: Lektorská činnost pro lékaře sestry a ošetřovatele subkatedra ILF, NCO-NZO, kurzy, semináře paliativní medicíny.

Vědecká činnost: participace na řešení výzkumných úkolů v období 1980-85

Mgr. Lubomír Smékal

Téma: Psychologie - komunikace, krizová intervence, syndrom vyhoření a supervize

Vystudoval jednooborovou psychologii na Univerzitě Palackého v Olomouci, postgraduální studium na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Absolvoval psychoterapeutický výcvik SUR a řadu menších výcviků u nás a v USA. Pracoval nejprve krátce jako psycholog práce, později jako manželský poradce a terapeut v Manželské a předmanželské poradně v Olomouci. V současné době působí jako soukromý psycholog, poradce, psychoterapeut a supervizor. Kromě běžné praxe působí jako externí pracovník na katedře psychologie Univerzity Palackého v Olomouci a jako lektor vede výcviky v supervizi.

PhDr. Hana Janečková, Ph.D.

Téma: Etika - Důstojnost života ve stáří

Hana Janečková vyučuje problematiku komunitní péče a sociologie medicíny na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze a pracovala též ve Škole veřejného zdravotnictví Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví v Praze. Od r. 1992 vedla úsek vzdělávání Diakonie ČCE, později se zde věnovala zavádění standardů kvality v sociálních službách a metodice vzdělávání pracovníků v sociálních službách. Podílela se na založení České alzheimerovské společnosti a dosud je členkou jejího výboru, účastní se auditů kvality v zařízeních poskytujících služby lidem s demencí. Je členkou oborové rady oboru Aplikovaná etika Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. V rámci projektu MPSV Inovace systému kvality sociálních služeb se zabývá problematikou zdravotně sociální a dlouhodobé péče. Publikovala řadu článků a několik knižních titulů.

Mgr. Eva Oujezská

Téma: Domácí násilí

Mgr. Eva Oujezská pracuje jako psycholožka a psychoterapeutka s dospělými klienty, absolvovala jednooborovou psychologii na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity, supervizi ve zdravotních a sociálních službách na Fakultě humanitních studií Karlovy univerzity, dále psychoterapeutické výcviky v Psychodynamické individuální psychoterapii (BIP), Pesso-Boyden Psychomotorickou terapii (PBSP, Diabasis) a Katatymně imaginativní psychoterapii, krizovou intervencí, posttraumatickou intervenční péčí a další workshopy a kurzy. Specializuje se na práci s traumatizovanými klienty, má vlastní psychoterapeutickou praxi a působí také v občanském sdružení Persefona, kde pracuje s oběťmi domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění. Problematiku domácího násilí vyučuje také studenty sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Působí také jako lektorka soft skills, především komunikačních dovedností, práci s klienty, s emocemi a zvládnutí stresu a supervizorka v sociálních službách.

Mgr. Miroslav Snášel

Téma: Sociální práce s jednotlivci a skupinami - Podpora seniora trpícího demencí a jeho rodiny

Mgr. Miroslav Snášel se věnuje vzdělávání dospělých a deset let přednášel metody sociální práce. Několik let působil jako supervizor odborných praxí a věnoval se hledání cest mezi teoretickou výukou a světem konkrétní praxe. V poslední době se zabývá metodami individuální práce s uživateli a možnostem, které skýtá práce se skupinou, pracovním kolektivem nebo rodinou. Aktuálně se věnuje práci s agresí a strachem, možnému vlivu minulých zážitků na současný život a jeho kvalitu, hledání vlastní životní cesty ve druhé polovině života a dodělává si výcvik supervizorů ve středisku psychologických služeb v Brně. Ve svých seminářích klade důraz na sebereflexi, hledání silných stránek u uživatelů sociální služby i pracovníků. Setkání jsou interaktivní a jejich účastníci mají prostor pro vyjádření vlastních zkušeností a potřeb ve vztahu k realizovanému tématu. Rád využívá poznatků z dlouhodobého akreditovaného výcviku v Přístupu zaměřeném na člověka a osobních zkušeností, které nabyl při práci se studenty, klienty, uživateli sociálních služeb, s účastníky seminářů a sám se sebou. V centru pozornosti stojí hledání smyslu života a utrpení, odpuštění a znovunalezení chuti do života. Je

ženatý a má dvě děti. Tři roky žil ve Velké Británii, kde pracoval jako klíčový pracovník s lidmi s mentálním postižením. Jako velmi cenné vnímá zkušenosti, které nabyl jako dobrovolník v Hospici na Svatém Kopečku. V současné době působí jako lektor vzdělávacích programů.

Mgr. Miroslav Prchal, DiS.

Studoval na Caritas VOŠ sociální v Olomouci, Univerzitě Palackého v Olomouci obor sociální politika a sociální práce a Univerzitě Karlově v Praze, Fakultě humanitních studií obor Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích. Pracoval v sociálních službách při práci s dobrovolníky, koordinoval a byl členem psychosociálních týmů při povodních a dalších mimořádných situacích, je iniciátorem myšlenky krizového dobrovolnického týmu. Řídil humanitární pomoc a rozvojové projekty po obrovských povodních v Rumunsku a po ozbrojeném konfliktu v Kosovu. V posledních letech působil jako vedoucí domovů pro osoby se zdravotním postižením v ČR i zahraničí. Je jedním ze zakladatelů a dnes i předsedou občanského sdružení Girasole, sdružení pro pomoc a rozvoj. Věnuje se poradenství v řízení kvality sociálních služeb, zvláště ochraně práv uživatelů sociálních služeb a efektivnímu řízení sociálních služeb. Je ženatý, děti zatím nemá.